

ПАВЛЕ БОТИЋ*
Филозофски факултет
Нови Сад

УДК 2-1:821.112.2GOETHE
Прегледни рад
Примљен: 31.03.2019
Одобрен: 23.04.2019
Страна: 367-379

ПАКАО ФАУСТОВЕ ДУШЕ

*„Мој пријатељу, веитина је ова
колико древна, толико и нова.
Вазда је човек служио се тиме:
триме и једним, и једним и триме
заблуду место истине да слави.
И тако брбља, друге учи тако
неометано, по вољи и веито.“*

J. V. Гете¹

Сажетак: Са становишта светоотачког учења Цркве од Истока, у раду се осветљава научна егзистенција ђавопоклонства, окултизма, злочина, и магијске теологије Гетеовог Фауста, који потврђују митски и онтолошки ужас Фаустове неоцрквењене и паклене душе.

Кључне речи: Гетеов Фауст, Мефисто, пакао, душа, светска књижевност, магијска теологија, мит, прелест, светитељи

Светска књижевност култивише мртву земљу човекових страсти. Постаивши себе изнад Триипостасног Бога, њени богозаборавни аутори не могу, а да не богословствују уметничким делом, слободоумно се не ослањајући на Свето предање и светоотачко учење Цркве Христове, већ на мистику телесног људског ума. Такво, *словоблудно* богословствовање књижевника и фарисеја настоји да протера Богочовека Христа из историје, из времена, из културе, из човека, из створеног света, из вечности, и да га безаконно замени идолима свесветских људи². Тако је на културном западу плански обављено разоваплоћење

---

* antifon@neobee.net

¹ Гете, 1980: 108.

² „Највећи непријатељи Божији – а кроз то и највећи непријатељи своји сопствени – јесу они, који су погорђени или својим земаљским богатством, или силом, или ученошћу. Гордост великашка и гордост учењачка ствара непроходни брег између људи и Бога; највеће непријатељство према Богу. Но, Бог нема, нити може имати непријатеља, који Њему, Богу, могу шкодити. Бити непријатељ Богу не значи ништа друго него бити непријатељ самоме себи. Избрисати Бога из

оваплоћеног Бога Логоса, и извршено обезбогочовечење човека створеног по лику Божијем.

Два најистакнутија нововековна западноевропска песника, Виљем Шекспир и Јохан Волфган Гете (обојица чланови тајних окултно-религијских друштава³) својом књижевношћу су институционализовали безакоње просперовско-фаустовске магијске свести, која почива на вољи за моћ вечно мртве светлости Луцифера⁴.

Судећи по проклетствима и ужасима Просперове или Фаустове душе, нововековно царство књижевних знакова, заправо је царство валпургијског духа привиђења, заводљивости и слепила. У бездану овога ђавопоклоног царства не очајавају само литерарно обезбожени јунаци, наратори, драмски или лирски субјекти, већ ту још интензивније болују културоимани читалачки поданици тога царства.

Гетеов Фауст је доктор философских, правних, медицинских и теолошких наука. Фаустово научноистраживачко усмерење или становиште, међутим, иведено је из секуларног духа овога света. Академска теологија Фаустова није Духовдано богословље Светих Отаца Христових. Хиперучени и у пантеизам погружени Фауст, није онострањена личност, већ пагански настројена индивидуалност, одвојена од смирења, смисла и заједнице:

„Из ове земље моја радост извире сва
и ово сунце на моју патњу сја;
будем ли могао да се од њих растанем ја,
нек се тад збуде било шта.
Не желим чути шта долази затим,
ни да л' ће људи и тад да мрзе и да воле,
ни да ли у тим сферама непознатим
постоји неко горе или доле.”⁵

свога живота не значи ништа друго него избацити себе из Књиге живих. И горди власници овога света и горди научници, који мисле да су избрисали Бога из свога живота и из света, уствари избрисали су само себе из Књиге живих. И то њихово уображење, да су они тобож избрисали живог Бога из света, равно је уображењу безумника, који би зажмурио и викнуо, да је он избрисао јарко сунце са звезданог неба”. (Свети Николај Жички и Охридски: 2001, 33)

³ Архимандрит Рафаил Карелин, 2014: 18.

⁴ „Али воља за моћ је, како се то лепо види у Гетеовом поетском миту о Фаусту и Мефисту, човеков *пристанак на вечну смрт*. Па ипак, чим наступи тишина, или ноћ, он чује упорни шапат смрти, као откуцај сата који је већ намештен да одзвони кобни час. Да заглуши тај шапат смрти и поремети несносну тишину, човек се упушта у бесконачно такмичење. Читав живот и уређење света и друштва своде се тада на систем правила такмичења. И највиши могући домет историје (као уског световног збивања) је да се постигне и очува демократска цивилизација, у којој ће – као што већ сама световна правда захтева – свима бити обезбеђено *једнако право учеића у такмичењу за моћ и надмоћ*... Кад је већ одбацио литургију (слављење Бога и битија) и прихватио се да, самом вољом за моћ, свој идентитет тражи у чину овладавања створеном природом, човеку не преостаје ништа друго до да – не само своје поступке, него и читаво схватање самог себе – прилагоди томе освајачком потхвату... Да би овладао светом, човек мора – тачно као у поетском миту о Фаусту и Мефисту (али без Гетеовог извештаченог 'хепиенда') да се одрекне свог идентитета.” (Видовић, 1997: 111-112)

⁵ Гете, 1980: 65.

Фауст молитвено не иште Царство Божије и правду Божију⁶. Бог Гетеовог Фауста, није Троједини Бог незалазног Царства Будућег⁷. Гетеов Фауст се предаје Мефисту, демону богопорицања, греха и смрти⁸, кадром да чаробњачки испуни све паклене празнине Фаустове душе овоземаљским насладама сада и одмах. Зато четвороструки доктор наука, Гетеов Фауст, згађен над знањем и над мишљењем деперсонализујућих наука ритуално, сопственом крвљу потписује завет са архистратигом зла:

МЕФИСТОФЕЛЕС:

„Та свако парче хартије је згодно
капљицом крви потписаћеш се мени.”

ФАУСТ:

„Не бој се
да ћу порећи савез и потпис што сам дао!
Тежња све моје снаге и цео живот мој се
састоји управ у том што сам ти обећао...
Мишљења нит је прсла, и већ давно
све ми је знање мучно и огавно.
Хајд да у мору чулности дубоком
толимо ражарене страсти!
Чаробне опне, досад непроникнуте оком,
нек пружају нам чудеса и сласти!”⁹

---

⁶ „Не брините се, дакле, говорећи:
Шта ћемо јести, или шта ћемо пити,
или чиме ћемо се одјенути?
Јер све ово незнабошци ишту; а
зна и Отац Ваш небески да вама тре-
ба све ово.
Него иштите најприје Царство
Божије и правду Његову, и ово ће
вам се све додати.”

(*Мт.* 6, 31-33)

⁷ У разговору са Екерманом (од 4. јануара 1824) Гете са позиција пантеизма и земаљске правде извргава руглу централни догмат црквеног Откривења, догмат о Светој Тројици: „Ја сам веровао у Бога и природу и у победу племенитости над неваљалством; али то побожним душама није било довољно, него је требало још и да верујем да су тројица једно, а једно тројица; то се, међутим, противило осећању за истину, какво ми је усађено у душу; а нисам ни увиђао да би ми тако нешто макар и малчице помогло”. (Гете, 1980: 220)

⁸ МЕФИСТОФЕЛЕС:

„Ја вечитог порицања сам дух!
И то са правом; пошто све
што настаје заслужује да мре;
стог боље још да ништа и не бива.
Те све што код вас грехом се назива,
разарањем, укратко злом,
елемент мој је, станиште и дом.”

(Нав. дело: 52)

⁹ Исто: 67-68.

Забацујући славу истинитог Бога, Богочовека Христа¹⁰, Гетеов Фауст постаје сапричасник адске славе ђавола, који му не обећава само пакао разврата, него му истовремено нуди осмишљавање и заустављање историјског времена магијом страсти. Тако би се у Гетеовом Фаусту (и у сваком фаустовском

---

¹⁰ У чувеном дијалогу Фауста и Маргарете, Гетеов Фауст не исповеда апостолску и праву веру у васкрслог Богочовека, нити исповеда Никео-цариградски Символ вере. Гетеов Фауст саветује Маргарету да верује у срећу, у срце, у љубав, у бога, при чему он сам русоовски верује у универзализам људских осећања:

МАРГАРЕТА:

„О да су ми речи бар мало утицајне!

Па ти ни свете не поштујеш тајне.”

ФАУСТ:

„Поштујем”.

МАРГАРЕТА:

„Ал’ без жара. Нити на исповести
нити на служби божијој човек те неће срести.

Верујеш ли у Бога?”

ФАУСТ:

„Драга, ко рећи сме:

Ја верујем у Бога?

Упитај свештенике, питај мудраца кога:

сви одговори њини кô да исмевају тога
што пита.”

МАРГАРЕТА:

„Дакле, не верујеш, не?”

ФАУСТ:

„О, милолика моја, немој те

речи погрешно схватити!

Ко ће се тога лагити

да га назове? Ко ће му име одредити?

И ко сме исповедити:

Ја верујем у њега?

Ко ће се осећањем залудити

па се усудити

да каже: Ја у њега не верујем?

Зар Свеобујмиатељ,

зар Свеодржитељ

не обухвата и не одржава

тебе и мене и себе сама?...

Зар те ја не гледам, очи у очи,

и зар ти све не навире

у главу и у срце

таласајућ се вечном тајном

невидљиво видљиво крај тебе?

Испуни срце тим, нек се прелива,

па кад те целу прожме срећа жива,

назови ово како хоћеш,

зови то: срећа! Срце! Љубав! Бог!

Ја немам за то имена!

Осећање је све;

име је шум и дим

што омагљује небеско жарење чисто.”

(Исто: 151-153)

човеку) уништило сећање на човекову телесну смрт и сећање на бесмртност Превечног Цара Небеског¹¹.

Апсурдно стање¹² душе Гетеовог Фауста, поред осталог, резултат је западне метафизике свеједности којој се својеволјно потчинио. Насупрот апсолутним јеванђелским значењима и релацијама, Гетеовом Фаусту је свеједно да ли служи Светом Јеванђељу или несветом Мамону¹³. Отуда, Гетеовом Фаусту ништа није толико страно као јерархијски поредак Цркве Христове. И у првом и у другом делу Гетеовог *Фауста*, пре и после Фаустовог потписивања савеза са ђаволом читамо Фаустову негативну теологију Цркве, од које паклена душа Фаустова не може да се ослободи. Страстнохлепни Гетеов Фауст, разаран духом противречности, самоуништаван вољом за моћ¹⁴, а присаједињен окултној (демонској) стварности среће, судбине и магије¹⁵, позитивним разумом докто-

¹¹ „Легенде о Фаусту сакупио је Гете, окултиста високих иницијација, и на основу њих написао драму која у суштини представља розенкројцеровску мистерију. Ту видимо сатанску стратегију по којој треба употребити страст и тако уништити сећање на смрт. Страст је удица на коју се хвата људска душа. Она је адут у рукама ђавола када започне игру са човеком. Ђаво му, баш као и Фаусту, обећава да ће му пружити такво уживање да ће ускликнути: 'Тренутку, заустави се!', и да ће тај тренутак продужити тако да траје бесконачно. Свака страст се супротставља сећању на смрт и избацује га из свести. Ономе ко срећу тражи у уживањима, сећање на смрт изгледа као црна маска на свадби... Удовољавање страстима је лажни живот. То је илузија да уживање може човеку донети срећу. Друга илузија је да уживање може трајати до у бескрај. Срце треба да поверује у такве глупости, да би се уопште препустило страстима. Цео човеков живот је непрекидно рушење тих и њима сличних илузија. Рушење илузија је лекција коју човек стално добија и запањује брзо заборавља. Ђаво не може да заустави време. И он сам очекује Страшни суд и вечне муке.” (Архимандрит Рафаил Карелин, 2014: 34)

¹² У другом делу Гетеовог *Фауста* Мефисто афирмише стихије овога света философијом апсурда:

„Тешко да сада нешто више знам;
Југ или Север – свуд је *апсурд* сам,
духови и ту и тамо гнусни,
и песници и народ неукусни.
Ту беше маскарада бурна,
кд свуда, само игра чулна...”
(Гете, 1985: 135)

¹³ „Ја се не дрзнух грешно у обећању свом;
чим се где скрасим, служићу, кд што рекох,
свеједно коме – теби ил' другом ком.”
(Гете, 1980: 66)

¹⁴ „Па шта сам ја, кад морам и наде се одрећи
да круну човечанства икада могу стећи,
за којом жудња све ми тело плави?”
(Исто:70)

¹⁵ „А немам ни пара ни имања,
нит' светских почести и признања;
ни пас то не би издржао!
Стог сам се, ево, на магију дао,
да би мој жудни упио слух
тајну што снажни је збори дух,
да не морам више, уз горак труд,
оно што не знам да причам свуд;
да спознам шта је то што у сржи
на окупу васнону држи...”
(Исто: 18)

ра наука у прелести не подноси небоземну Цркву. У духу протестантске етике неоцрквењени светски човек, Гетеов Фауст, није ни опитни, ни подвижнички сапричасник Светих тајни изворне (саборне и апостолске) Цркве, јер такве Цркве чија душа је Дух Свети, на западу још од једанаестовековне велике шизме нема! Такав Гетеов Фауст не може примити ни Спаситеља Христа, нити прихватити мистично Тело Христово, Цркву¹⁶. Као и свакоме интелектуалцу, и Гетеовом Фаусту свеистинита икона Царства Небеског, Црква Христова, представља највећу саблазан и вечног противника. И у првом и у другом делу Гетеовог *Фауста*, Фауст, презире и изворну Цркву од Истока, и јеретичку протестантску цркву, и јеретичку римокатоличку цркву:

„Окрени се да за часак само
на град са виса погледамо.
Из гротла мрачне капије ван
куљају људи на бели дан,
на сунце хитају с нестрпљењем.
Славе Господње васкрсење:
јер ово је васкрс и за њих саме;
из мемљивих соба, ниских домова,
из радионица пуних таме,
из шуме забата и кровова,
из тесних сокака у којим чаме,
из цркава мрачних и ледених
сви су на светлост изведени.”¹⁷

---

¹⁶ Христовођени архимандрит Рафаил Карелин открива нам све димензије христораштва и црквораштва умном гордошћу отрованих хамлетовско-фаустовских типова интелектуалаца: „Интелектуалци су се усхићивали Библијом и говорили, да је хришћански морал најузвишенији у свету и да они себе сматрају хришћанима по својој внутрини, само обично су додавали, - 'слободоумним' хришћанима. Али, када је ствар дошла до Цркве, посебно до обавеза хришћанина да се укључи у црквени живот, расположење се одмах мењало. О Христу су обично говорили са поштовањем, а о Цркви са – презиром, који прелази у мржњу, као да су хришћанство и Црква – два међусобно искључива појма... Али Црква је – Јеванђеље на делу, Црква је – пре свега, потреба да човек промени свој живот, уђе у ново духовно поље. И вера је у првом реду ствар воље. Црква захтева од човека борбу са страстима, посебно са духом гордости... Када уметници дођу у Цркву, они њу не виде, већ само њене спољне атрибуте, виде оно што бисмо назвали црквеном уметношћу. Њихово унутрашње непријатељство према Цркви може до неког степена да буде уздржано, захваљујући спољним околностима; али ако се појави могућност да се то непријатељство према Цркви испољи, они ни не размишљају да га скривају. То су – подсмеси, иронија, жеља да се понизи, оцрни и уништи Црква, као сопствени противник. Ако одбацимо лажно ограничење, и погледамо лични живот стваралачке интелигенције, увидећемо, да је то, са малим изузетцима, - еманципација страсти, и – паганизам.” (Архимандрит Рафаил Карелин, 2014: 27-28)

¹⁷ Гете, 1980: 38. Бог Гетеовог Фауста, Мефисто, не престаје да обмањује и да кривотвори:

„Црква одличан трбух има,
читава земље већ је прогутала,
а ипак још се није преждерала;
једино црква, госпо и госпођице драга,
мође да свари незаконита блага.”
(Исто: 120)

Божанску и животворну светлост Цркве Христове, Мефистом надахнути Гетеов Фауст је прогласио хладноћом и тамом¹⁸. Побегавши са црквеног бојишта, обезглављени Гетеов Фауст све се више удаљава од самога себе, јер одбија да буде богочовечанска личност. Будући да не живи по Црквеним заповестима Господњим, Гетеов Фауст по слободној вољи својој кривотвори Свето Јеванђеље Христово¹⁹. Поробљавајући се демонском слободом, Гетеов Фауст би да озакони пакао греха душе своје и у ту сврху, покушава да својевољно преводи почетне стихове *Светога Јеванђеља по Јовану*, исповедајући тиме академску (анархичну) религиозност. Не познајући ни светоотачко учење, ни свештене догмате Цркве, Гетеов Фауст може тек језиком признати светост *Новог Завета*, али расколничким срцем и расцепљеном душом својом остаје Мефисту привезан²⁰. Одрекавши се васкрслога Богочовека, Гетеов Фауст се не уподобљава духу Светога богочовечанског Откривења, већ у Благој вест Светиње уноси грехопалост и немир сопственог нечистог духа, трајући као кушачев омиљени теоретичар хришћанства:

„Ал’ жеђ се и другим толити може;
за надземаљским чежња нас проже,
жудимо откривење ново,
реч што бескрајно лепа и чиста
само у Новоме завету блиста.
Тој светој књизи сад нешто ме привлачи:
желим искреним чувством скољен
да изворник, који светошћу зрачи,
пренесем на свој језик вољен.

Писано стоји: *’Реч беше у почетку!’*
Ево, већ запех ту, на првом ретку!
Ја реч толико не могу да ценим,
морам то другим да заменим,
ако се збиља дух у мене слио.
Нек пише: *’У почетку ум је био’*.
О првој врсти поразмисли лепо,
не дај да перо хита слепо!

¹⁸ Гетеов познаник Јохан Кристијан Кестнер сведочи о Гетеовој правоверној побожности практикованој изван граница Цркве: „Он није од оних које називају правовернима... Не иде у цркву, ни на причешће, а и ретко се моли Богу. Јер, вели, нисам довољно лажов за то. Пред хришћанском религијом осећа поштовање, али не у оном облику у којем је замишљају наши теолози. Верује у будући живот, у боље прилике. Тежи ка истини, али више цени осећање истине, него њено показивање...” (Исто: 223)

¹⁹ „Основна разлика, пак, између источне и западне цркве од велике шизме 1054. године до данас састоји се у различитом схватању Јеванђеља Христовог. Запад је у том времену а и нешто пре тога почео схватати Јеванђеље као теорију, а потом и као једну од многих теорија о свету и животу, док је Исток схватио Јеванђеље као подвиг и праксу. Отуда је дошло, да је догматика на Западу постала чисто теоријска наука, тј. једна од многих философија, док је на Истоку била и остала до данашњег дана практична наука.” (Свети Николај Жички и Охридски, 2001: 482-483)

²⁰ „Егоистичне мисли и осећања, осакаћени и опатуљени самољубљем, не признају ни људе, ни Бога, јер не досежу до вечног и богочовечног. Кобна раселина зјапи у мислима, у осећањима, у животу; проклет и раскол у сазнању, у срцу, у души, раскол који пустоши фаустовски тип човека: *’Две душе бораве у мојим грудима.’*” (Преподобни Јустин Телијски, 1987: 79)

Да л' збиља ум све ствараше и ткаше?
'Снага у самом почетку бејаше!
Ал' већ док ово пишем, свест ме прати
да не смем ни на том решењу стати.
Дух помаже ми! Видим! Пишем смело
и мирно: 'У почетку беше *дело!*' »²¹

Историја богопорицања Гетеовог Фауста саображава се богоборачкој историји постхришћанског Запада, која од средине једанаестог столећа пркоси Христу. Побуна вулгарне теолошке науке Гетеовог Фауста против небеске науке Господње није истинита слобода, већ ужас себеразарања битијем без Господа. Гетеовог Фауста Мефисто држи у огњеним оковима самоосећања и самосазнања, не дозвољавајући му да чини било какво добро, да види и да чује ма шта словестно или онострано. Стога Гетеов Фауст мора непрестано замењивати: Творца тварима, Цркву митологијом, Пресвету Богородицу вештицама, Крст пентаграмом, Литургију валпургијским ноћима, Свете Оце јелинским божанствима, промисао судбином, веру властољубљем, послушање самовољом, вечност временом, љубав страстима, свештене догмате магијском теологијом, рајску душу душом пакленом²²... Тако би Гетеов Фауст да Свепочетак, Богочовека Логоса, друго Лице Свете Тројице кроз кога је све постало, окултно замени трулежним делима људских руку и самообмањујућим делима људске мудрости! И да увек, и у свему буде у праву!²³

Теолошка, философска или филолошка активност Гетеовог Фауста толико је релативна, да су пребрзе смене његових светских учења или бесомучних религијских појмова заустављене ништавилком нихилизма. Јер, свако људско богозаборавно знање или дело рађа пропадљивост и смрт. Из почетног светског ништа, може се родити само још једно светско ништа. Злоупотребом слободe свога потамњелог срца Гетеов Фауст жели да превазиђе и да потисне

---

²¹ Гете, 1980: 48-49.

²² „И замјенише славу бесмртнога Бога подобием смртнога човјека и птица и четвороножних животиња и гмизаваца.

Зато их предаде Бог у жељама њихових срца у нечистоту, да се бешчасте тјелеса њихова међу њима самима;

Који замијенише Истину Божију лажју, и више поштоваше и послужише твари него Творцу, који је благословен у вијекове...”

(Рим. 1, 23-25)

²³ У другом делу Гетеовог *Фауста* Мефисто, Фаустов Бог и ментор, открива хору инсеката непогрешивост ђавољег и човечијег опсенарства:

„Заиста ми се жеља буди да узмем топли плашт тај, па у њему да као доцент бусам се у груди како сам увек у праву, и у свему.”

(Гете, 1985: 84)

Христа Бога, и да сам постане божанство. То је скраћена хоминистичка повест лудила Гетеовог Фауста²⁴.

Један од епилога првог дела Гетеовог *Фауста* могао би бити тренутак када Фауст објављује првенство дела људских руку над Спаситељем, и када посредно проглашава смрт људског греха. Убијајући Маргаретиног брата Валентина (в. *Фауст*, први део, стр. 165) Гетеов Фауст би да од смртног греха начини врлинску животворну силу²⁵!

II

И у хтоничном другом делу Гетеовог *Фауста*, Фауст у свеокружењу ђавола и ђавоиманих јунака ове трагедије, наставља процес демонизације своје боголике душе²⁶.

²⁴ „Јер кад познаше Бога, не прославише га као Бога, нити му захвалише, него залудјеше у својим умовањима, и потамње неразумно срце њихово, Говорећи да су мудри, полудјеше...”
(*Рим.* 1, 21-22)

²⁵ „Само је Фауст изузетак. И то – неприродни изузетак. Он неутралише грех. Свом ученошћу својом он се стара да грех претвори у негрех, малтене у врлину.” (Преподобни Јустин Ћелијски, 1987: 228-229)

²⁶ На ту тему, симптоматична је сатанистичка сеанса из другог дела Гетеовог *Фауста* у којој Вагнер и Мефисто производе по ђавољем лику и облицију обездушеног кристалног човечуљка, Хомункула:

ВАГНЕР:

„Један човек сад се ствара.”

МЕФИСТОФЕЛЕС:

„Човек? А који заљубљени пар затвористе у овај дим и жар?”

ВАГНЕР:

„Ма откуд! Мода с којом су се људи плодили досад – смех у нама буди. Танана тачка из које навираше живот до сада, и снага из наше душе, што даваше и узимаше, наумна саму себе да означи, да најпре блиско, па туђе привлачи – лишена сад је свога достојанства; животиња нек тера та поганства, ал' човек, са свим силним даровима, чистије, више порекло има. Гледајте! Сија! – Сад збиља има наде да ће, кад многе твари се уграде и смешају – јер смеша све ту чини – и људска твар се полако компонира, и глином у реторти изолира и како треба дестилира –

Ту Гетеов Фауст као просопопеја модерног доктора-хуманисте у свесном ђавопредавању²⁷, наставља да одева Богочовека у јелинске хаљине паганске философије. Гетеов Фауст се не труди да земаљским подвигом задобије благо

настати славно дело у тишини.
Ствара се! Већ се бистри маса!
Извесност већа сваког часа!
Што кò природну тајну величали смо пре,
сад путем ума ми кушамо смело,
и што је било органско у ње,
код нас се јавља кò кристално дело.

МЕФИСТОФЕЛЕС:

„Ко дуго живи, нагледа се свега,
на свету ништа ново не настаје за њега;
одавно већ, док земљом блудих,
посматрах много кристалисаних људи.”

ВАГНЕР:

„Нараста, бубри, јарко гори,
за тили час ће да се створи!
Велики наум спочетка луд изгледа;
ал' случај биће од сада искључен,
па ће овакав мозак првог реда
и мислилац да гради будуће.
Одзвања стакло од умилне силе,
мути се, бистри; оманути неће!
Видим, уз покрете се миле
ту љубак човечуљак креће.
Траже л' што више свет и људски дух?
Јер тајна белодана ту је:
поклоните том звуку слух
и он ће као глас и језик да се чује.”

ХОМУНКУЛ (Вагнеру):

„Татице, како си ми? - То баш не беше лако.
Хајд, на груди ме нежно привини кò свог сина!
Ал' не прејако, да не прсне стакло.
Ово је ствари особина:
природном ни сав свемир није доста;
а скучен простор тражи све што вештачки поста.

(Мефистофелесу):

„И ти си овде, рођаче пун шала?
У прави час! Е, баш ти хвала.
Добра те судба овамо довела;
пошто постојим, морам и да делама.
Сместа бих хтео посла да се латим;
уз твоју вичност напор ћу да скратим.”
(Гете, 1985: 95-97)

²⁷ „Кад разумно казивах што видео сам јасно,
противречје је било двапут гласно;
чак сам, да злобе избегнем жестину,
морао у самоћу, у дивљину,
па да не живим напуштен, сасвим сам,
морадох најзад ђаволу да се дам”.
(Нав. дело: 66)

надземаљско, већ стреми да од демонских сила поднебесних у времену измоли земаљско царство. Окренутост ка земљи Гетеовог Фауста приморава да твори дела телесне културе, која су у другом делу *Фауста* уздигнута до метафизичке мере човековог трајања. Ослањајући се на Вагнерово сатанско стварање кристалног човечуљка Хомункула, Мефисто у другом делу Фауста предлаже свима синовима човечијим бесмртност у форми људског дела:

„На крају зависимо сви
од бића које створили смо сами.”²⁸

Одрекавши се Почетка свих почетака, Логоса Очевог, Гетеов Фауст сведочи ђавоиману почетност дела по палој природи човековој, и прихвативши окултистичко-магијски култ човековог непобожног стварања, у заносу воље за моћ надањује се богопротивним делима људских руку, до мере идолопоклонства:

„Жудан сам владе и власништва!
Дело је све, а слава ништа.”²⁹

Понесен идолопоклонством и опијен корпусом демонских античких божанстава и многобројних књижевно-митолошких јунака Хеладе, Гетеов Фауст није односан Небеском Царству Свете Тројице. Обзидан својим паганохристолошким зловерјем Гетеов Фауст блуди мислима, настојећи да негира свако зрно вечности у себи, око себе и изнад себе. Гетеов Фауст означава никад задовољавајући гордоумни прелазак светске књижевности у свегрех непознавања и непризнавања Вечности Тројичнога Бога:

„Земањски шар је знан ми већ одавна,
поглед на други свет нам је запречен;
луд је ко трпљућ тамо очи скреће,
над облацима измишља себи равна!
Нек чврсто стоји и гледа по свету свем:
ваљаноме он неће бити нем!
Што да у чедност тетураво хрли?
Што спозна, то нек хвата и нек грли.
Нек ходи по земаљског дана стази;
мирно нек иде и духове кад спази;
у корачању даљем нека тражи
и шта је патња и шта среће права,
он, ког ниједног тренутка не блажи
сазнање да га што задовољава!”³⁰

Ходећи за жељама свога страсног срца, Гетеов Фауст не жели да угоди Богу, већ свету. Свету коме се ни човечијим делом, ни сведочанствима људским, ни магијом, ни Крстом, ни пентаграмом, ни Гертрудом, ни Хеленом, ни Мефистом, ни Истином не може угодити, јер је свет варљив и изненађујуће

²⁸ Исто:102.

²⁹ Исто: 231.

³⁰ Исто, стр. 285.

пролазан, док је Богочовек *једино потребно* (ср. *Лк*, 10, 42) коме се покајањем, жртвом, милостиивошћу, постом, молитвом, чистим срцем, правоверјем, трпљењем, опраштањем... може угодити.

Гете и Гетеов Фауст се непрестано саморазарају, мислећи да је могуће проиграти правду Божију³¹. Тврдокорно остајући у стању безакоња, рачунају да ће задобити милост Божију.

Епилог другог дела Гетеовог *Фауста* који представља и епилог Гетеове трагедијске обраде легенде о доктору Фаусту, постаје садржајем основног јеретичког догмата нововековне светске књижевности. Тај догмат гласи: сви ће се људи спасити по љубави и по милости Божијој³². У пакленом стању душе своје, некрштен и немиропомазан Духом Светим у правоверној Цркви Христовој, непокајани Фауст се без сусрета са Оваплоћеним Сином Очевим, Његовом Пресветом Богомајком и Његовим Светитељима, помоћу ђаволовођене Гетеове песничке маштарије наводно обрео у Царству будућем, које, заправо, и није ништа друго него адова тама најкрајња³³. Овакав потсмех Гетеове расколничке душе Фаустовој пакленој души, овакво ругање Правди Господњој и Његовом Другом Доласку, није само духовно безумље, него је и ширење смртоносне заразе по душама необожених читалаца Гетеовог Другог дела *Фауста*³⁴.

Ако синови човечији не буду творили вољу Божију и ако им душе не буду царске, неће се од смрти спасити!

Јер, *страшно је пасти у руке Бога живог*... (*Јевр.* 10, 31)

Литература:

1. Vidović, Žarko (1997): „Savremena kultura i Crkva”, u knjizi, *Suoč enje Pravoslavlja sa Evropom*, Svetigora, Cetinje, str. 107-124.
2. Vidović, Žarko (2009): *Istorija i vera*, RAOB, Zavod za unapređenje obrazovanja i vaspitanja, Beograd.
3. Gete, Johan Wolfgang (1980): *Faust*, prvi deo, prev. Branimir Živojinović, SKZ, Beograd.

---

³¹ „Не варајте се, Бог се не да обмањивати; јер што човјек посије оно ће и пожњети.”

(*Гал.* 6, 7)

³² „Ужас вечне смрти човеку открива само благодат Божија. Стога су светитељи, сагледавајући палу људску природу, даноноћно оплакивали своју душу. Савремене либералне представе о могућности спасења, то јест о могућности богоопштења без благодати Божије, долазе од духовне лажи, од непознавања греха који се у човеку укорењени, који се слио са његовом природом и којег може победити само благодат.” (Карелин 2014, 13)

³³ Гете, 1985: 308-309.

³⁴ „Гетеов *Happy End* у *Фаусту* – кад анђели, на самрти Фауста, отимају од Мефиста Фаустову душу, да је изнесу пред Бога – представља нелогичан крај те драме (‘трагедије’), јер је Фауст продао душу ђаволу и тиме раскинуо савез (завет и заједницу) са Богом. А раскинуо је зато што се *определио за моћ* (и за знање као *моћ и магију*), те је и сав смисао историје и живота тражио у јачању моћи. *Фауст је, дакле, поновио Прагрех, Адамов, Прародитељски грех*, али за разлику од Адама, чедно несвесног – Фауст то чини свесно.” (Видовић 2009, 22-23)

4. Gete, Johan Volfgang Gete (1985): *Faust*, други део, прев. Branimir Živojinović, SKZ, Beograd, 1985.
5. Justin, Prepodobni Čelijski (1987): „Između dve filosofije”, *Filosofske urvine*, Beograd, str. 72-82.
6. Karelin, Rafail arhimandrit: „Tajna spasenja”, u knjizi, *Tajna spasenja*, прев. Božana H. Stojanović, Manastir Uspenja Presvete Bogorodice, Podmaine, Budva, 2014, str. 11-14.
7. Karelin, Rafail arhimandrit: „Ko misli na smrt, ne može da greši”, u knjizi, *Umeće umiranja ili umetnost življenja*, прев. Božana H. Stojanović, Manastir Uspenja Presvete Bogorodice, Podmaine, Budva, 2014, str. 28-37.
8. Karelin, Rafail arhimandrit: *Crkva i inteligencija*, прев. Radmila Maksimović, Romanov, Banja Luka, 2014.
9. Nikolaj, Sveti Žički i Ohridski (2001): „Roždestvo: Jevandelje o istočnim zvezdarima”, *Omilije, Sabrana dela*, II, SPCO Linc, Austrija, Slovo, Šabac, str. 31-39.
10. Nikolaj, Sveti Žički i Ohridski: *Ljubostinjski stoslov, Sabrana dela*, V, SPCO Linc, Austrija, Slovo, Šabac, 2001, str. 477-492.
11. *Sveto Pismo, Novi Zavjet Gospoda našeg Isusa Hrista* (1998): превод Svetog arhijerejskog Sinoda SPC, Beograd.

HELL OF FAUST'S SOUL

Summary: From the aspect of the theology of Church Fathers, this work throws light upon scientific existence of adoration of the devil, occultism, crime and magical theology of Goethe's Faust which all confirm the horror of Faust's demonial soul.

Key Words: Goethe's Faust, Mephisto, hell, soul, Weltliterature, magical theology, myth, self-deception, saints

